

Az agyat pedig gondolni, tornáztatni, magyarul használni kell — mondja, ismétli, egyre többször, és egyre nagyobb nyomatékkal sok-sok agykutató. Erre az ismétlődő felszólításra mindannyiunknak oda kellene figyelni, ez alighanem vitatnátlan.

Kevésbé hallgatott időpontban — péntek reggel fél kilenc körül — újra elhangzott ez a figyelmeztetés a Kossuth rádióban. Sajnos akkor, amikor a leginkább érdekelték, a szülők, a pedagógusok, az iskola-üggyel bármiképpen foglalkozók valószínűleg nem a rádió mellett tevékenykedtek. Mert a műsor középpontjában a törökbálinti kísérleti iskola állt, melyben az a Zsolnai József irányítja a foglalkozásokat, akinek nevét leginkább a róla elnevezett olvasási-kommunikációs módszerről ismertük meg.

Az iskolai foglalkozás alapja az a tudományosan megalapozott körülmény, hogy agyunk másfél óránként változó aktivitással dolgozza föl a külvilág je-

leit, hatásait. A hagyományos iskolában elsősorban a tudás átadására szerveződik az oktatás, és a gyerekek egyszerűen képtelenek állandó intenzitással végigkövetni az előadásokat. A tantárgyi struktúra is ósdi, merev.

A Zsolnai-féle iskolában 22-23 tantárggyal ismerkednek meg a gyerekek, egész napos oktatás folyik. A hagyományos tárgyakat olyanok egészítik ki, mint fotó, sakk, tánc, virágkötészet. Tehát egy megterhelőbb foglalkozás után valami lazább következik. Nem ez az egyetlen újítás: kiscsoportos foglalkozás keretében a nevelő néhány gyerek agymunkáját irányítja, a többiek egyéni tevékenységet folytatnak.

Az iskolában a kommunikációs kultúrán van a hangsúly, hangoztatva: nem kívánnak senkit sem elidegeníteni a kultúrától. Törökbálinton ma a hatodikosok a legnagyobbak. Összehasonlítva vizsgálatok bizonyítják, hogy ezek a hatodikosok a hagyományos iskolákéhoz képest sokkal magasabb értelmi szintjén vannak.

A kísérlet természetesen még nem záródott le. Azt is figyelembe kell venni, hogy a törökbálinti iskolához hasonló elterjesztése rengeteg pénzbe kerülne. Igaz, ezeket a milliárdokat réges-régen kiérdemelte már a hazai oktatásügy.

Az én elmémben ez a főbb említett két év „megtakarítás” ütött szöveget. Mégpedig azon a ponton, ahol a gyermekek természetes mozgásigényére szoktam gondolni. A világban sokféle az általános iskola első két évében a 6-8 éves gyerekeket nem kényszerítik iskolapadba, a súlyos következmények kalodájába, hanem — mintegy átvezetésül az óvoda és az iskola között — mozgásra koncentráció órákon foglalkoztatják. Egyes fölmérések szerint ugyanis a legfőlkészültebb élsportolók is képtelenek elvégezni azt a mozgásanyagot, amire egy nap egy ilyen kisgyerek képes.

Nos, ezt a két esztendődt odaadnám a kicsiknek — mindannyiunk boldogulására.

D. I.

Este a démonokkal

A szegedi balettegyüttes első bemutatója

A Szegedi Nemzeti Színház balettegyüttesének önálló estjén Nyugat-Európában élő magyar koreográfusok műveit láttuk. Ez a műsor önmagában is jelzi, hogy az új társulat miféle célokért kíván működni. Az alapfeladat, a színház zenés produkcióinak szolgálata mellett — a magyarországi balettegyüttesek között egyféle hézagpótló szerepet vállalva — a mindenkori erőkhöz mért, de európai repertoárt szeretnének építeni. Másképpen szólva a viszonylag kis létszámú együttesrel előadható, de a 20. századi balettművészet útjait jelző műveket igyekeznek honossá tenni nálunk, ahol bizony ezek a művek még valóban nem otthonosak. Igényes cél. Ha a jelenlegi, országosan általános művészet- és közönségállapotokra gondolunk, tudhatjuk, milyen nehéz lesz... Am ha az első esetre, akkor a kétségek fogynak, s a bizakodásra van okunk. Hiszen önmagában tett-értékű, az ország művészeti életében is jelentős, hogy mindjárt első nekifutásra fiatalon is nemzetközi elismertségnek örvendő, tehetségükről többször bizonyítást tevő alkotókát sikerült megnyerni műveik szegedi betanítására. Az európai modern balettművészetnek ez a mostani, demonstratív jellegű „szerepelése” egyszerűen Bokor Roland együttesvezető jövőbeli remények-re jogosító szervezői, menedzseri eredményességét jelenti.

*

A dortmundi balettagaztató, Vámos György Rapszódia című, Nyugat-Németországban 1978-ban bemutatott műve nyitotta az estet. Szergej Rachmaninovnak ugyanerre a Rapszódijára egy Fokin (1939) és egy Lavrovskij (1960) koreográfiát tart számon a balettörténet — Paganini címmel. Vámos Magyarországon most először bemutatott egyfelvonásosának alcíme: Variációk egy Paganini-témára, s e „téma” ugyanaz, mint a nagy elődnél, Fokinnál: a művész, az alkotó ember — és közege-környezete közötti, közmondásosan konfliktusos viszony. Am míg amott a géniusi győzelméről „esik szó”, s a küzdés jutalma a halhatatlanság, itt a dolgok jóval bonolyultabbak. (Közbevetőleg: elképzelni is nehéz lehetlenebb cselekedetet, mint megkísérlni „elmesélni” egy balettet, szavakkal — ráadásul lehetőleg szakszavak kerülésével — megragadni, lerántani a pápíra az érzékszervi-érzelmi-gondolati élményt, más kezbe áttenni azt, ami csak a magáiban eleven... De hát ha a modern táncmű-

vészet doyenje, Milloss Aurél szerint „mindent el lehet táncolni”, akkor talán mindezt meg is lehet írni... Szakály György, az est vendégművésze főnyes technikával, rendkívüli kifejező erővel és plasztikával a belső démonjaival viaskodó, mágikus vonzerejű, ám környezeti- és önpusztító zseniarchetípust táncolja. Ennek a művész-típust az alkotói elkülönültség szükségének hiedelme-kötelmefegyelmé és ember-mivolta, erős társvágya, e kétfele magatartás közötti ellentét feloldására való képtelenség jellemzi. A neoklasszikusnak skatulyázható baletten Szakály és Metzger Márta élményszerű szerelmi kettőse, ez fantázia variációkban, a klasszikus és mai formanyelvet egyenlően elegyítő kombinációkban, különleges emelésekben gazdag, elementáris hatású részlet az, amire szokás mondani: ezért érdemes balettet csinálni... A neves, más együttesekben sok sikert megért táncosok és a szegediek teljesítménye között sehol törs (Baráth Ibo-ly, Ábrahám Anikó, Hege-dus Zsuzsanna, Kőszegi Andrea szerepelt a Rapszódiaiban), sőt, Kuli Ferenc egyenrangú partnere lehetett a Pécsi Balett rangos művészeinek Lovas Pálnak. A Rachmaninov Rapszódia a Szegedi Szimfonikus Zenekar és Maczelka Noémi zongoraművész interpretációjában, Oberfrank Géza vezényletével a szervenélyektől fűtött, mitikus erő működéset sejtető hangulat alakításában erőteljes szerepet kapott.

*

Imre Zoltán (akit szerencsére nem kell itt bemutatni) négy Schumann-dalt választott az azonos című dalklusból Asszonyszerelem, asszonysors című koreográfijához, valamint zörejeket, a víz, a tűz, a földrengés, és a szél hangjait. Mint a korábbi műveinek, ennek is ismertetőjegyei: a muzikalitás, a látványos vonalvezetés, a lépéskombinációk ötletessége, a kifinomult ujj- és kézmozdulatok, a nyak- és fejbillentések, a törzs és a karok ellenirányú mozgásának kultiválása; látszik, a modern iskolateremtők és irányzatok mellett nem csukott szemmel ment el a szegedi művész. Saját formanyelve összetéveszthetetlenül felismerhető mégis.

*

A táncos csúcsteljesítményt pedig Szakály György es Lovas Pál produkciójának Barbay Ferenc Tűzmadár című kompozíciójában. A világ koreográfusai körében oly népszerű, oly sokszor ihlető Sztarvinszkij-zene helyett ezúttal szintetizátoros 'omita változata, a hírneves Isao Tomita átirata volt az ihlető, s ezen nincs is mit csodálkozni, ha hallgatjuk ezt az expresszív, megragadó erejű muzsikát. A Fokinnéból Kacssej, a varázsló, és a Tűzmadár alakja „maradt meg” a Barbay-koreográfiában, s az e tárgyban szokatlan, eredeti ötlet és invenció szerinti férfi kettős — erős gondolati töltésű, formagazdag, nehéz mozdulatelemekkel operáló, elemi hatású, modern táncmű. A két különböző karakterű-testfelépítésű táncos — mint eleven szimbólumok; az Univerzum, egyszerűen az emberi természet két pólusa. A balett: diszharmonia maga; mint vezérlő elv, a mozgás, az élet örök irányítója. Ez a nyugtalanító gondolat oly erőteljes a baletten, hogy a harc végeztével, békévé szelidülve, a keleties mindent-értést és felülemelkedettséget fölmutatató végső harmóniát szinte látjuk újra fölbomlani — majd, az időben.

A szegedi színpadon meg egyre több hasonló táncművet van okunk remélni...

Sulyok Erzsébet

A kaméliás hölgy

Péntek óta, mikor is a Budapesti Művészeti Hetek tévés nyitányaként láthatuk A kaméliás hölgyt, váltig gondolkodom: miként lehetséges, hogy e jólismert szuperromantikus történet ezúttal oly felkavaróan hatott. Valóban igaz lenne, amit szélteben-hosszában divat hangoztatni, hogy praktikus korunkban, amikor nem érünk rá holmi érzelmekkel foglalkozni, egyszerűen észrevesszük, hogy ez az élet nem az igazi? Hogy a sima-sivár, hideg racionalitás uralma közepette — melegségre vágyunk? Szenvedélyek dúlására, érzelmek viharokra? A látszólagos kiegyensúlyozottság mögött természetes labilitás-igényünk lapul? Hogy az agyonszabályozottság béklyóit legalább egy-két órára, színházban, koncertteremben, moziban igyekszünk ledobni, s féktelenül elengedjük magunkat — mint a romantikusok? S így tesszük elviselhetővé saját szürkeségünket és uniformitásunkat? Ezért divat ma a romantika?

Biztosan van itt valami igazság. Am magam eleddig legfőljebb ha a romantikus zenék hatására fedeztem föl magamon a világjelenségé kikiáltott szimptomákat, egyéb művészeti ágakban a romantika reneszánszát mutató produkciók meglehetősen anakronisztikusnak tűntek. Elandalodni az 1800-as évek francia kurtizánjának szerelmi történetén? Atézni, minő tiszta érzeménnyel készítette ama szegényke Marquise Gautier-t arra, hogy „megjavuljon”? Sírni ama szent áldozaton: inkább lemond szerelméről, sem hogy annak szembe kelljen néznie az ellenük szövetkező értetlen „közeggel”, a kor erkölcsével és hétköznapi józanságaival? No nem, az ember képtelen visszavandorolni saját tizenéves bőrébe, s mindezt hinni — akármilyen pazar kiállítású ifjabb Dumas regényének, vagy drámájának valamelyik új verziója... Annyira távoli, egyszer s mindenkorra letűnt ez a világszemlélet, annyira más ember s ember közötti viszony — ha egyáltalán létezik még ilyesmi. Mármint ember s ember közötti viszony; merthogy csak a magányunk, az a biztos.

És mégis. Mit talált Székely János, ez az izig-vérig

mai, modern fiatal ember, az eredeti tehetségű rendező A kaméliás hölgy sztorijában? Bizonyosak lehetünk benne, nagyjából ugyanolyan szépséggel vegyes érdeklődéssel vehette kézbe, mint amilyent főntebb megfogalmazni próbáltunk. Mert ha nem, rendezett volna efféle újromantikus, könnyfacsaró szírupot, avagy ilyesmik mai fölénységével átítatott love story-rekonstrukciót, irodalmi hagyományápolást. Mindehelyett a pénteken bemutatott tévéjáték egy mindennapjainkban kitapinthatóan jelen lévő, modern „éreményt”, vagy inkább fájdalmas tapasztalati tényt foglalt meg a képi világú (operatőr Bánhegyi István) műalkotásba. Azt az abszurditást, mely mégis az ember természetét; hogy minden ellenkező törekvések dacára „elsiklunk egymás mellett, mint a halak”. Hogy a legnagyobb erőfeszítés árán sem tudjuk szinkronba hozni érzelmeinket és életünket, hogy a harmonia örökös vágya ellenére mégis mintha a diszharmonia lenne a valódi „közegünk”. Minha mondaná: ismerjétek már be, tisztelt társak a magányban, hogy nem fális véletlenek áldozataiként sóvárogtok a társra-melegségre; egyszerűen:

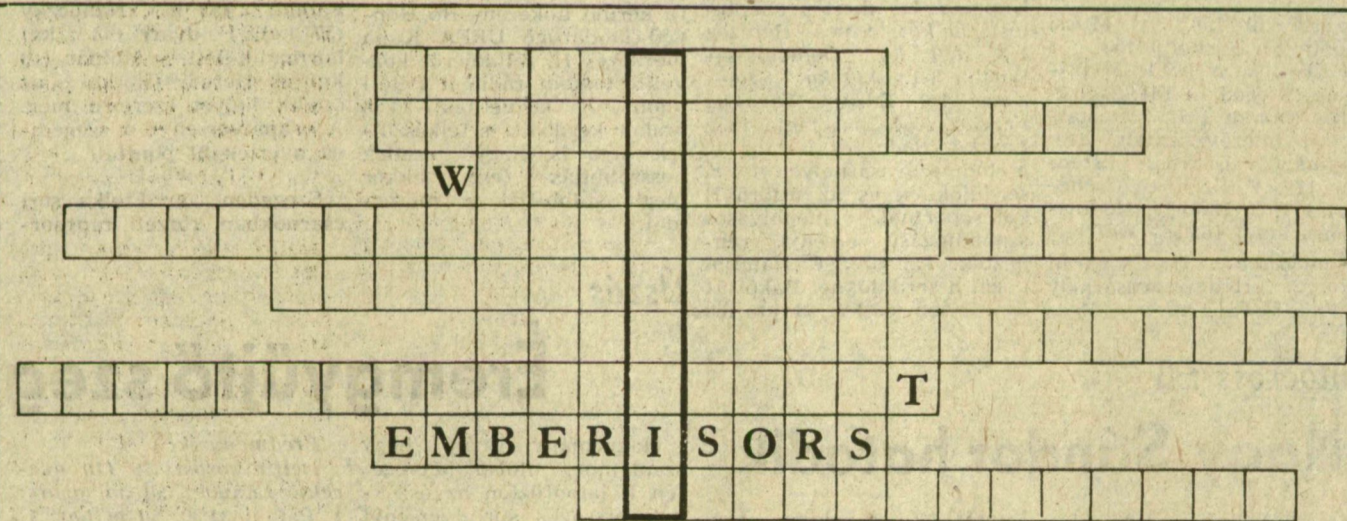
Képernyő

ilyenek vagytok. Harmónia és teljesség-érzetre csak percekig képesek, világotok valójában az egyensúlytalanság.

Miféle „olvasata” ez egy romantikus regénynek? Egyéni. Kortól determinált, időszerű. Avagy: nem mind egy? Hatást kiváltó. Azonosulásra, vagy ellentmondásra ingerlő. Egész megjelenésében érzékszerveinket megiréztető és gondolatainkat megmozdító.

Mindennek szolgálatában két fiatal színész bravúrja, Eszenyi Enikő és Brertz Tiboré. Meg Martin Mártáé. Sinkóé, Kulka Jánosé. Andorai Péternek szinte csak a jelenlétével van módja egy egész életstílust, ember-típust élni állítani, megteszi. A játékot különös, vibráló izgalmassággal telíti, hogy a modern „olvasat” afféle „kosztümösből”, korhű díszletek (Csikós Attila) és jelmezek (Mialkovszky Erzsébet) közül jön elő; a túldíszített, aprólékosan cikornyás enteriőrök és a haldokló lány sivar, lecsupaszított környezetének kontrasztja ismét borzongatóan mai „beszéd” — a látzatok, pótcselekvéseink, a pusztá váláságtól meneküléseink hiabavalóságáról.

S. E.

Az öt alkalommal, kéthetenként megjelenő rejtély első fordulójának feladványa:

A keresztrejtély vizsintés soraiba írja be az Emberi sors című film rendezője egy-egy alkotásának címét. (Rendezőként vagy színészként való

Az évszázad művészete — Keleten

Filmes vetélkedő

közreműködésre gondolunk.) Ha helyesen írja be a filmcímeket, a vasárnapon keretezett sorban az Emberi sors című film-

mi Vállalat, Hódmezővásárhely, Zrínyi u. 2. 6800. A beküldési határidő: október 6.

A helyes megfejtést, valamint a jó választ beküldők között kisorsoltak nevét és lakcímét mindig közzétehetjük, az újabb deni a következő címmel: Csongrád Megyei Moziüze-

lapunkban.